

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

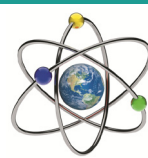

№3(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 458 sahifa,
2-mart, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'zbek oilalarida ona-bola munosabatlari va ularning oilaviy emotsional muhitni shakllantirishdagi ahamiyati.....	18
<i>Abdullayeva Dilbar Ubaydullayevna</i>	
O'quvchi yoshlarda sog'lom turmush tarzini shakllantirish – ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida	22
<i>Mirzayeva Faroxat Odiljonovna</i>	
Raqamli muhit ta'sirida bolalar psixikasidagi transformatsiya jarayonlari.....	30
<i>Abdullayeva Sh. H.</i>	
Turli yosh davrlaridagi shaxslarda o'zini o'zi faollashtirish xususiyatlarining tafovutlanishi	33
<i>Qurbonboyev Azimbek Nazirboy o'g'li</i>	
Bolalarni maktab ta'limiga intellektual tayyorlash va vitagen tajribasini rivojlantirishga metodik yondashuvlar.....	37
<i>Abdullayeva Feruza Shavkatovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni steam asosida o'qitishning interfaol metodlari	42
<i>Aliqarshiyeva Durdona Sharofiddin qizi</i>	
O'simliklar guruhlari mavzusini o'quvchilarga tushuntirishda interfaol metod va vositalardan foydalanishning samaradorligi.....	49
<i>Dehqonboyev Muhammad To'liqin o'g'li</i>	
Kichik maktab yoshidagi shaxsda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni rivojlantirishning pedagogik shartlari	55
<i>Jo'rayev Avazbek Umar o'g'li</i>	
Matematika o'qitish jarayonida o'quvchilarning mantiqiy kompetentligini shakllantirish	59
<i>Kalandarova Maxliyo Aslonovna</i>	
Raqamli ta'lim sharoitida bo'lajak o'qituvchilarni pedagogik madaniyatini rivojlantirishda raqamli ta'lim imkoniyatlaridan samarali foydalanish.....	63
<i>Kamalova Dilrom Olimjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'limni rivojlantirish – kelajak avlod kamolotiga qaratilgan strategik islohot.....	68
<i>Kamolova Gavhar Akbarovna</i>	
Axloqiy qadriyatlar asosida milliy ertaklardan foydalanish texnologiyasi.....	71
<i>Kayumova Nargiza Mirziyatievna, Xo'jayeva Sharofat Olimjon qizi</i>	
Insult bilan xastalangan bemorlarda nutq buzilishlari korreksiyasiga yondashuvlar	74
<i>Maxkamova Laylo Majidovna</i>	
Milliy ta'lim tizimini yangilash va rivojlantirishning strategik modeli	77
<i>Mengliqulova Maftuna Abdullayevna</i>	
Yangi O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik va uning shaxs psixikasiga deterministik ta'siri	82
<i>Nishonova Oydinoy Mashrabjon qizi</i>	
Talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishda o'qituvchining fasilitatorlik roli	86
<i>Sariyeva E'tibor Matchanboyevna, Urazbayeva Sabohat Ortiqbayevna, Yuldasheva Gavxaroy O'rinboy qizi</i>	
Raqamli ta'lim platformalaridan foydalanishning bugungi holati: muammo va imkoniyatlari	90
<i>Suyarov Xurshid Baxriddinovich</i>	
Tarbiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....	95
<i>Toshpo'latova Guldona Tulqin qizi</i>	
Kreativ yondashuvni shakllantirishda o'qituvchining innovatsion faoliyatini shakllantirish metodikasi	98
<i>Usarova Marg'uba Nazar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ nutq malakasini rivojlantirishning metodologik asoslari.....	102
<i>Vaisova Yodgora Sardorbek qizi</i>	
Destruktiv oilalarda shaxslararo munosabat psixologiyasi	106
<i>Sharafutdinova Xadichaxon Gulyamutdinovna</i>	

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktorlarining axborot kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	110
<i>Xalilayev Batirjon Taxirovich</i>	
O'quvchilarning individual ta'lim ehtiyojlarini aniqlash mezonlarining pedagogik va raqamli diagnostik asoslari	114
<i>Xalknazarova Aysuliw Maxsetbaevna</i>	
Klinik integratsiya asosida farmakologiya fanini o'qitish modelini ishlab chiqish	118
<i>Xasanboyeva Nafisaxon Abdullojonovna</i>	
Yurak glikozidlaridan zaharlanishni oldini olishni o'qitishning metodik-pedagogik asoslari	121
<i>Xoliqova Oyistaxon Yuldashevna</i>	
Oliy ta'lim tizimida raqamli transformatsiya sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning universal va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi	125
<i>Xurramov Anvar Jumanazarovich</i>	
Studying the Role of Magic Numbers and Nucleon Shells in Nuclear Structure	129
<i>Yakubova Shoxidaxon Qodirovna, Dehqonova Ohista Qosimjonovna</i>	
Методика адаптивного физического воспитания молодежи с интеллектуальными нарушениями посредством специализированных гимнастических упражнений	133
<i>Аслонова Гуллола Акрам кизи</i>	
Понятие эмоционально-оценочной лексики	137
<i>Каримбаев Ниятбай Шарипович, Усенова Гульзира Женгисбай кызы</i>	
Изучение русского языка с использованием цифровых платформ: потребности, проблемы и решения	140
<i>Умарова Дильфуза Маматкуловна</i>	
Инклюзивное образование в Республике Узбекистан: сравнение с мировым опытом	144
<i>Пирманова Бахора Эшмухаммадовна</i>	
Inklyuziv ta'lim jarayonida empatiya va rahm-shafqatning pedagogik ahamiyati	148
<i>Olimova Sarvara Sobitxon qizi</i>	
Bo'lajak defektologlarni oila bilan ishlashga tayyorlashning nazariy asoslari	152
<i>M. B. Muxtorova</i>	
Maktabgacha yoshdagi eshitishida nuqsoni bor bolalarni talaffuzga o'rgatish metodlari	156
<i>Bo'ronova Suksoraxon Behzodjon qizi</i>	
The Role of Identity, Motivation, and Investment in Teaching English at School (Experimental Study)	160
<i>Shahobova Sitara Baxromovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda umummadaniy kompetentlikni rivojlantirish jarayonining zamonaviy ta'lim paradigmasiga mos pedagogik modeli	166
<i>Olimova Dilrabo Nurali qizi</i>	
Raqamli transformatsiya sharoitida tikuvchilik va dizayn ta'limida innovatsion pedagogik yondashuvlar asosida talabalar kasbiy kompetentligini rivojlantirish muammolari va istiqbollari	169
<i>Umarova Fotima Abduraximovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini zamonaviy darsliklardan samarali foydalanishga o'rgatishning interaktiv metodlari	172
<i>Kosimova Gullola Mullajonovna</i>	
Iqtisodiy ixtisoslik talabalari kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning metodologik asoslarini takomillashtirish: rus tili fanini o'qitishda	176
<i>Nuraliyeva Maftuna G'ulomovna</i>	
Raqamli texnologiyalar asosida bo'lajak o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini rivojlantirish bosqichlari	182
<i>Xidirova Nodira Abduganiyevna</i>	
Maktabgacha ta'limda ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda pedagogning kompetensiyasi	185
<i>Eshmuratova Gauxar Maxsudovna</i>	
Frazeologik birliklar identifikatsiyasi	188
<i>Omadjon Azamov Burxonovich</i>	

O'smirlik davrida empatiya rivojlanishiga ijtimoiy tarmoqlar va virtual muloqotning ta'siri	192
Qodirova Zebuniso Malikovna	
Pedagogical Mechanisms for Enhancing the Competitiveness of Higher Education Services in the Context of Socio-Economic Globalization	197
Babayeva Lola Ibragimovna	
Integrativ yondashuv asosida talaba qizlarda jismoniy madaniyatni rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirishning dolzarbligi	202
M. X. To'xtamisheva	
Murakkab nuqsonli bolalarni umumta'lim maktablariga tayyorlash jarayonida logopedning kommunikativ malakasini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari.....	207
Abdubokiyeva Adiba Baxodir qizi	
Oliy ta'limda mustaqil ta'lim mazmunini kognitiv kompetensiyalarga yo'naltirib tashkil etish	211
Adashova Guljaxon Muxammadjonovna	
STEAM yondashuvi asosida tayyorlov guruh bolalarining bilish faoliyatini faollashtirishning samarali yo'llari	215
G. B. Maxmudova	
Bo'lajak oligofreno-pedagoglarning kompetentlik faoliyatini tashkil etishning psixologik-pedagogik shart-sharoitlari	219
Jumaboyev Nurillo Xayrullo o'g'li	
Sun'iy intellekt asosida ta'lim sifatini monitoring qilish mexanizmlarini takomillashtirish	223
Jumanazarova G. U.	
Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda duduqlanishni o'yin asosida bartaraf etish texnologiyalari	227
Jumanazarova Gullola Yoqubjanovna, Mamatqulova Sarbarxon Axmadjon qizi	
Axloqiy qadriyatlar asosida milliy ertaklardan foydalanish texnologiyasi.....	230
Kayumova Nargiza Mirziyatovna, Xo'jayeva Sharofat Olimjon qizi	
Sharq va G'arb mutafakkirlari merosida shaxs tarbiyasi masalalari	233
Mirabzalova Zaxro Shuhrat qizi	
Oliy ta'limda talabalarning o'z-o'zini personallashtirishini tashkil qilish	238
Shamsiddinova Adiba Muzaffar qizi	
Формирование интеллектуальных умений детей старшего дошкольного возраста в условиях цифровой образовательной среды	242
Скрыльников Юрий Степанович	
Динамика становления профессионально значимых личностных качеств будущих педагогов.....	246
Тиллашайхова Хосият Азаматовна	
Hamid Olimjon ijodining shakllanishidagi manbalar va ijodiy omillar.....	250
U. A. Jumanaazarov	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilari moslashuvining psixologik yondashuvi	254
G. R. Ibragimova, Abdulkarimova Dilfuza	
Tarixiy obidalar asosida tasviriy san'at talabalari ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi	258
Qurvanboyeva Diyora Muzaffar qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarda sotsial intellekt va shaxslilik kamolotning o'zaro bog'liqligi	262
Avlayev Orif Umirovich	
AR texnologiyasi asosida kompyuter arxitekturasini o'qitishni takomillashtirishning pedagogik asoslari....	267
Saidkarimxonova Dilnozaxon Saidazizxon qizi	
Sun'iy intellektning ixtisoslashgan ta'lim muassasalari bitiruvchilarini tayyorlash sifatini oshirishdagi o'rni	273
Ubbiyev Alisher Tairovich	
Inklyuziv ta'lim bo'yicha respublikada olib borilayotgan faoliyat	277
Sattorova Mohira Aminqulovna	
Tasviriy faoliyat jarayonida maktabgacha tayyorlov guruh bolalarida emotsional intellektni shakllantirish .	281
Namzabayeva Lola Zakirovna, Malikova Umida Nurliboy qizi	
Sport maktablarida 12–14 yoshli gandbolchilarda to'pni ilish va uzatish texnikasini takomillashtirish metodikasini ishlab chiqish	285
Ismatullayeva Fotima Rustam qizi	

Методология изучения этнопсихологических аспектов понимания долга перед родителями: цели, задачи и гипотезы исследования	289
Эргашев П. С., Азимова Х. А.	
Uzluksiz ta'lim tizimida metakompetensiyalarni rivojlantirish strategiyalari va ularning tasnifi	292
Xurramov Anvar Jumanazarovich	
Fundirlash konsepsiyasi – kelajak pedagoglarining asosiy poydevori	296
G'oyimov Umar Eshmurodovich	
Pedagogik oliy ta'lim muassasalarida qo'llanilayotgan metodik ta'minotning hozirgi holati: tahliliy o'rganish.....	301
Xujamkulova Nafisa Ruzikulovna	
Pedagogik metod: intellekt xaritalar yordamida lazerlarning amaliyotda qo'llanilish sohalarini vizuallashtirish	307
Olimjonova Nigina Sobirjon qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti guruhlarida rivojlanish markazlarini tashkil etish	312
G. R. Ibragimova, Normamatova Rayhona Alisher qizi	
Pedagogik o'yinlar va interaktiv faoliyatlarning ta'lim jarayonidagi o'rni	317
Qodirova Sevara Shuxratovna	
Shaxs psixikasi rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar.....	325
Boboyeva Maxsuda Ataxonovna, Rajapboyeva Ozoda Shuxrat qizi, Karimova Malohat O'rinboy qizi	
Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning sifat samaradorligi	329
Hasanova Dilnora Rustam qizi, Ehnazarov Jo'raqul	
Integratsion yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy sifatlarini shakllantirishning metodik tizimi.....	333
Boynazarova Munajat	
O'yin faoliyati orqali kasbga yo'naltirish mexanizmlari.....	337
Allaberdiyeva Kumri Xamrayevna, Toshmurodova Marjona	
Модель методического сопровождения педагогов доо в развитии математической грамотности и логического мышления старших дошкольников на основе игровых технологий	340
Гаухар Джанпеисова	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining baholash malakasini rivojlantirish muammolari va imkoniyatlari	347
Majidova Hilola Eshquvat qizi	
Формирование коммуникативной компетенции студентов на занятиях узбекского и иностранных языков: интегративный подход	351
Турланова Сауле Дадажановна	
Ta'lim jarayonida digital storytelling metodidan foydalanish orqali o'quvchilarning ijodiy yozuv kompetensiyasini shakllantirish.....	357
Maxsetova Zuxra Torebayevna	
Futbol mashg'ulotlarida kreativ yondashuvlarni qo'llash amaliyoti	361
Karimov Odiljon Baxadirovich	
Oliy ta'limda talabalarining kreativligini rivojlantirishda sun'iy intellektdan foydalanishning nazariy-metodologik asoslari (amaliy matematika yo'nalishi misolida).....	364
Samatova Munira Dilshod qizi	
Подготовка к школе как условие развития коммуникативных умений у детей дошкольного возраста с тяжёлыми нарушениями речи	368
Ахмедова З. М., Абдурахмонова М. А.	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini rivojlantiruvchi ta'limni amalga oshirishga talaba motivatsiyaviy-qadriyatli munosabatlari tizimi shakllanganligi darajalari va ularning sifatiiy tavsifi	373
Ergasheva Matluba Burxonovna	
Ritmik va ijodiy gimnastika mashqlari orqali bolalarda estetik didni shakllantirish metodlari.....	378
Kamchiyev Salimberdi Xudayberdiyevich	

Interaktiv ta'lim platformalari asosida informatika va axborot texnologiyalari faniga oid kompetensiyalarni rivojlantirish samaradorligi.....	382
Karimov Feruz Raimovich	
Koxlear implantli bolalar og'zaki nutqini shakllantirishda qo'llaniladigan zamonaviy usullar	386
Mamasiddikova Maftuna Akbarjon qizi	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining media savodxonligini oshirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari.....	389
Masharibova Lobar Rayimberganovna	
Duduqlanuvchi bolalarda verbal muloqot ko'nikmalarini o'yin texnologiyalari asosida rivojlantirish.....	393
Mirtoeva Shohruza Ibjohimjon qizi	
Maktab voleybol sport to'garaklari mashg'ulotlarida harakatli o'yinlardan foydalanish	396
Ortug'mat Jumanov, Zarina Abdusattarova	
Talabalar mustaqil ta'limini samarali tashkil etish omillari va mexanizmlari.....	400
Raxmatova Nargiza Dolibayevna	
Bola nutqining rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi salbiy va ijobiy muhit omillari. XXI asr taraqqiyotida nutq faoliyatining shakllanishi.....	403
Ro'ziyeva Nozimaxon Oybek qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarining ijodkorligini ijtimoiy-pedagogik faoliyatda rivojlantirish texnologiyasi.....	406
Sadikova Dilafuz Xusanovna, Butayeva Gavhar Xudoyorovna	
Fan va tabiatni tanishtirish orqali maktabgacha katta yoshdagi bolalarni rivojlantirish usullari	410
Sh. T. Musulmonova	
15-17 yoshgacha bo'lgan kurashchilarni yillik yuklamalarini taqsimlash	413
Qirgiboyev Shaxbozbek Aslidin o'gli, Xamidjonov Muhammadbobir Ulug'bek o'gli	
Davlat boshqaruvi tizimida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash va prognozlash metodologiyasi.....	416
Sotvoldiyev Akbarjon Umidjon o'g'li	
O'smirlar orasida tengdoshlar bosimi va uning psixologik ta'siri	419
Toshpo'latova O'giloy Baxtiyor qizi	
Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarni shaxsiy rivojlantirish.....	422
Turdiyeva Raxima Kurbanovna	
Matnli topshiriqlar vositasida ona tili darslarida o'quvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirish	426
Yulbarsov Ochilbek Obidjon o'g'li, Isayeva Gulnur Shakirjanovna	
Методы исследования сенсомоторных эффектов и внимания у детей дошкольного возраста.....	432
Г. С. Алиходжаева	
Роль театрализованной деятельности в формировании представлений о родине у дошкольников ..	436
Г. С. Алиходжаева, У. О. Мамадалиева	
Логическое мышление детей 5–7 лет в вариативном дошкольном образовании: нормативные основания и концептуальная модель	440
Г. Э. Джанпеисова, В. В. Горбунова, Э. З. Убайдуллаева	
O'qitishning maqsad va vazifalarini talabalarning bo'lajak pedagogik faoliyatini modellashtirish sifatida ...	444
Murodova Umida Dilmurodovna	
Развитие прагматической компетенции аудирования с помощью инновационных технологий в обучении немецкому языку	449
Саидова Махсудахон Аббасовна	
Развитие профессиональной подготовки будущих воспитателей в системе высшего педагогического образования.....	452
Собирова Пошшаой Эркин кизи	
Современные педагогические концепции и структурные элементы игровых технологий.....	455
Хафизова Машхура Аминовна	

MATNLI TOPSHIRIQLAR VOSITASIDA ONA TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING KREATIV TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH

Yulbarsov Ochilbek Obidjon o'g'li

Xalqaro Nordik universiteti pedagogika kafedrasida katta o'qituvchisi,
f. f. f. d. (PhD)

Isayeva Gulnur Shakirjanovna

Xalqaro Nordik universiteti pedagogika mutaxassisligi magistratura talabasi

ORCID: 0009-0007-4318-5171

Annotatsiya: Mazkur maqola ona tili darslarida matn ustida ishlash orqali o'quvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirish masalasiga bag'ishlangan. Unda matn bilan ishlashning nazariy asoslari, kreativ tafakkur tushunchasining pedagogik va psixologik mazmuni hamda uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy qarashlari o'rganilib, ona tili ta'limida kreativ fikrlashni shakllantirishning metodik imkoniyatlari asoslab berilgan hamda tadqiqot natijalari asosida dars jarayonida foydalanish mumkin bo'lgan didaktik materiallar tizimi yuzasidan amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: ona tili, matn, kreativ tafakkur, matn tahlili, didaktik materiallar, metod, interfaol metodlar, mustaqil fikrlash, kompetensiya, kommunikativ kompetensiya, ijodiy topshiriqlar, ta'lim samaradorligi.

Abstract: This article is devoted to the issue of developing students' creative thinking through text-based activities in mother tongue (native language) classes. It provides a scholarly analysis of the theoretical foundations of working with texts, as well as the pedagogical and psychological essence of the concept of creative thinking and its significance in the educational process. In addition, the study examines the scientific views of both foreign and local scholars and substantiates the methodological possibilities for fostering creative thinking in native language instruction. Based on the research findings, practical recommendations are offered regarding a system of didactic materials that can be effectively implemented in classroom practice.

Key words: native language, text, creative thinking, text analysis, didactic materials, method, interactive methods, independent thinking, competence, communicative competence, creative tasks, educational effectiveness.

Аннотация: Данная статья посвящена проблеме развития креативного мышления учащихся посредством работы с текстом на уроках родного языка. В ней с научной точки зрения проанализированы теоретические основы работы с текстом, педагогическая и психологическая сущность понятия креативного мышления, а также его значение в образовательном процессе. Кроме того, изучены научные взгляды зарубежных и отечественных исследователей, обоснованы методические возможности формирования креативного мышления в преподавании родного языка. На основе полученных результатов разработаны и предложены практические рекомендации по использованию системы дидактических материалов, применимых в учебном процессе.

Ключевые слова: родной язык, текст, креативное мышление, анализ текста, дидактические материалы, метод, интерактивные методы, самостоятельное мышление, компетенция, коммуникативная компетенция, творческие задания, эффективность обучения.

KIRISH

Bugungi globallashuv jarayonida ta'lim tizimida o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirish eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ona tili ta'limi bu jarayonning asosi hisoblanadi, chunki til nafaqat aloqa vositasi, balki shaxs tafakkuri, dunyoqarashi va ma'naviy olamini shakllantiruvchi asosiy omildir. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda kreativ tafakkur shaxsning yangicha fikrlashga moyilligi, muammoni noodatiy hal qilish qobiliyati, original g'oya va fikrlarni ilgari surish salohiyati sifatida talqin etiladi. Ona tili darslarida matn bilan ishlash jarayonida o'quvchilarga erkin fikrlash,

matnni qayta tuzish, davom ettirish, muqobil yakun yaratish, o'z matnini mustaqil yozish kabi topshiriqlarning berilishi ularning kreativ tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shunday ekan, ona tili darslarida matn ustida ishlashning metodik imkoniyatlarini chuqur o'rganish va takomillashtirish bugungi kun ta'limi uchun dolzarb masala hisoblanadi.

Ona tili darslarida o'quvchilar bilan matn ustida ishlash ularning til bilimi (sezgirliigi), mantiqiy tafakkuri, nutqiy faoliyati hamda ijodiy imkoniyatlarini rivojlantirishda katta ahamiyat kasb etadi. Matn – bu tilning real namoyon bo'lish shakli bo'lib, o'quvchilarda til birliklarining mazmunini tushunish, tahlil qilish va yangi g'oyalar yaratish imkonini beradi. So'nggi yillarda o'quvchilarning kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish hamda o'qituvchilar salohiyatini oshirish masalasi davlat ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi.

O'zbekiston Respublikasining 23.09.2020-yildagi O'RQ-637-son¹ "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, hamda boshqa qator normativ-huquqiy hujjatlarda o'quvchilarda mustaqil, tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish zarurligi alohida belgilab qo'yilgan. Ularda, ayniqsa, maktabgacha va umumiy o'rta ta'lim sifatini yaxshilash, shuningdek, kreativlik, tanqidiy fikrlash, muloqot va hamkorlikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Bu esa zamonaviy ta'limning 4K ko'nikmalari asosida bilim berish zaruriyatini taqozo etadi. Ushbu strategiya doirasida yosh avlodni raqamli ta'lim va innovatsion yondashuvlar orqali tayyorlash ko'zda tutilgan bo'lib, bu mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga hissa qo'shadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ona tili darslarida matn ustida ishlash orqali o'quvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirish masalasi nafaqat metodik, balki psixologik-pedagogik jihatdan ham chuqur ilmiy asosga ega. Bu borada dunyo olimlari tomonidan qator tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, L. Vygotsky, J. Piaget, J. Bruner, D. Graves, L. Calkins, G. Wells va P. Elbow ijodiy yozuv ko'nikmalarini rivojlantirish hamda matn bilan ishlashning psixologik, pedagogik va metodik asoslarini atroflicha tahlil qilganlar.

Shuningdek, G. Barton, M. Khosronejad, M. Ryan va boshqa tadqiqotchilar ham mazkur yo'nalishda bir qator ilmiy izlanishlar olib borganlar.

Mazkur masala O'zbekiston olimlari tomonidan ham atroflicha o'rganilgan. D. Rahimboyeva, N. Ortiqova, R. Bakayeva, Sh. Buronova, G. O'rinboyeva va boshqalar matn bilan ishlashning didaktik imkoniyatlarini kengaytirish, grammatik bilimlarni mustahkamlash bilan bir qatorda o'quvchilarning mustaqil fikrlashi hamda hayotiy tajribaga asoslangan holda mulohaza yuritish ko'nikmalarini shakllantirish zarurligini ta'kidlaydilar.

Jumladan, 8-sinf o'quvchilarida ona tili darslarida matn ustida ishlash usullari kreativ tafakkurni rivojlantirishga kuchli ta'sir ko'rsatishi mumkin, chunki matn tahlili orqali o'quvchilar yangi ma'nolar yaratish, tasavvur qilish va muammoni hal etish ko'nikmalarini shakllantiradilar. Xususan, ona tili darslarida matn asosida kreativ fikrlashni shakllantirish metodikasini ishlab chiqish bugungi kunda dolzarb ilmiy-amaliy masala hisoblanadi. Ona tili darslarida matn bilan ishlash orqali o'quvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirishning nazariy asoslari va amaliy metodikasini yoritish ham dolzarb hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy manbalarda "kreativlik" tushunchasi turlicha izohlangan. Ba'zi tadqiqotchilar uni yangi g'oya yaratish qobiliyati sifatida ta'riflasalar, boshqalar uni muammolarni noodatiy yo'l bilan hal qilish ko'nikmasi sifatida ko'rsatadilar. Shaxsda kreativlik sifatlarini rivojlantirish jarayonining umumiy mohiyatini to'laqonli anglash uchun dastlab "kreativlik" tushunchasining ma'nosini tushunib olish talab etiladi. Ken Robinsonning fikriga ko'ra, "kreativlik – o'z qiymatiga ega original g'oyalar majmui" (Azzam, 2009) sanaladi. Gardner esa o'z tadqiqotlarida ushbu tushunchani shunday izohlaydi: "kreativlik – shaxs tomonidan amalga oshiriladigan amaliy harakat bo'lib, u o'zida muayyan yangilikni aks ettirishi va ma'lum amaliy qiymatga ega bo'lishi lozim". Emebayl (1989) ning yondashuvi nuqtai nazaridan ifodalansa, kreativlik "muayyan soha bo'yicha o'zlashtirilgan puxta bilimlar bilan birga yuqori darajadagi noodatiy ko'nikmalarga ham ega bo'lish" demakdir.

Patti Drapeau nuqtai nazariga ko'ra, kreativ fikrlash, eng avvalo, muayyan masala yuzasidan har tomonlama fikrlash sanaladi. Har tomonlama fikrlash talabalardan o'quv topshiriqlari, masalalar va vazifalarni bajarishda ko'plab g'oyalarga tayanishni talab etadi. Bundan farqli ravishda, bir tomonlama fikrlash esa birgina to'g'ri g'oyaga asoslanishni ifodalaydi. Mushohada yuritishda masala yuzasidan bir va ko'p tomonlama fikrlashning birini inkor etib bo'lmaydi. Binobarin, bir va har tomonlama fikrlash kreativlikni shakllantirishda birdek ahamiyat kasb etadi. Ya'ni, topshiriqni bajarish, masalani yechishda talaba yechimning bir necha variantini izlaydi (ko'p tomonlama fikrlash), keyin esa eng maqbul natijani kafolatlovchi yagona to'g'ri yechimda to'xtaladi (bir tomonlama fikrlash).

¹ <https://lex.uz/docs/5013007>

Yuqorida bildirilgan fikrlarga tayangan holda “kreativlik” tushunchasini quyidagicha sharhlash mumkin: kreativlik (lot., ing. “create” – yaratish, “creative” – yaratuvchi, ijodkor) – individning yangi g’oyalarni ishlab chiqishga tayyorligini tavsiflovchi hamda mustaqil omil sifatida iqtidorlilik tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyatdir. Shu nuqtai nazardan qaraganda, “kreativlik” – bu shaxsning yangi g’oyalar yaratishga tayyorligi, mustaqil va ijodiy faoliyat yuritish qobiliyati bo’lib, uning iqtidorlilik xususiyatlarini tashkil etuvchi asosiy element sifatida namoyon bo’ladi. Pannels va Klakstonlar (2008) o’quvchilarda kreativ fikrlash ko’nikmalarini rivojlantirishda o’qituvchining markaziy rolini ta’kidlaydilar. Ularning fikricha, o’qituvchi auditoriyada kreativlik muhitini yaratish orqali talabalarning ijodiy salohiyatini oshirishga hissa qo’shadi. Shu bilan birga, Pirtoning (2004) fikricha, kreativlik tavakkal qilishni va o’z g’oyalari bilan tajriba o’tkazishni talab qiladi. Yuqoridagilardan kelib chiqib aytish mumkinki, ona tili darslarida o’qituvchi sinfda shunday muhit yaratishi kerakki, o’quvchilar o’zlarini erkin his etib, fikr va g’oyalarni bemaolol ifoda eta olsinlar. Kreativlik muhiti mavjud bo’lgan sinfda o’quvchilar turli usullar orqali o’z qarashlarini sinab ko’rish va namoyon qilish imkoniga ega bo’ladilar, bu esa ularning ijodiy fikrlash qobiliyatini mustahkamlashga yordam beradi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, o’qituvchi faqat bilim beruvchi sifatida emas, balki o’quvchilarning ijodiy salohiyatini shakllantiruvchi fasilitator sifatida faol bo’lishi muhimdir. J.P. Guilford (1950) tomonidan ilgari surilgan kreativlik nazariyasi divergent fikrlash tushunchasi orqali izohlanadi. U intellekt faoliyatini ikki asosiy fikrlash turiga ajratadi: konvergent va divergent fikrlash.

Konvergent fikrlash ma’lum muammo uchun yagona to’g’ri javobni topishga qaratilgan bo’lib, u an’anaviy test va baholash tizimlarida keng qo’llaniladi. Divergent fikrlash esa bir muammo doirasida bir nechta yechim, yangi g’oya va noodatiy yondashuvlarni yaratish bilan tavsiflanadi (Guilford, 1950). Umuman olganda, ona tili fanini o’qitishda maqsad faqat grammatik me’yorlarga rioya qilish emas, balki o’quvchilarni mustaqil, erkin va ijodiy fikr ifodalashga o’rgatishdir. Guilfordning divergent fikrlash konsepsiyasi ona tili darslarida o’quvchilarga turli fikr va yondashuvlarni sinab ko’rish, o’z ijodiy g’oyalarni ifodalash imkonini berishda muhim vosita hisoblanadi. Shu tariqa, o’quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va ularni faol, mustaqil fikrlashga yo’naltirish ona tili fanining nazariy hamda amaliy jihatlarini uyg’unlashtiradi. Ona tili darslarida kreativ tafakkurni rivojlantirish – bu o’quvchilarning fanga oid materiallar asosida ijodiy fikrlashini shakllantirish, ularni mustaqil va erkin ifodaga o’rgatish jarayonidir. Mazkur tadqiqotda kreativ tafakkurni rivojlantirish vositasi sifatida matnlar, ijodiy topshiriqlar, muammoli savollar va interfaol metodlardan foydalanish ko’zda tutiladi. Pedagogik jarayonda kreativ tafakkurni rivojlantirish, avvalo, o’quvchilarning ta’lim faoliyatiga bo’lgan munosabatini o’zgartirishni talab etadi. An’anaviy reproduktiv yondashuvdan farqli ravishda, ona tili darslarida o’quvchini faol ishtirokchi sifatida jalb etish, uning shaxsiy tajribasi va qiziqishlariga tayangan holda ta’lim jarayonini tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda o’quvchi bilimni tayyor holatda qabul qilmaydi, balki uni izlaydi, tahlil qiladi va ijodiy qayta ishlaydi. Ona tili darslarida kreativ tafakkurni rivojlantirishning samarali vositalaridan biri matn ustida ishlash hisoblanadi. Matn asosida tashkil etilgan muammoli savollar, ijodiy topshiriqlar, ochiq vaziyatlar o’quvchilarning tafakkurini faollashtirib, ularni mustaqil fikr yuritishga undaydi. Masalan, matn mazmunini o’zgartirish, muqobil yakunlar yaratish, qahramonlar faoliyatiga ijodiy baho berish kabi topshiriqlar o’quvchilarning tasavvurini kengaytiradi va kreativ yondashuvni shakllantiradi.

Kreativ tafakkurni rivojlantirishda interfaol metodlarning o’rni alohida ahamiyatga ega. Jumladan, “Brainstorming” (g’oyalar hujumi), “Rolga kirish”, “Klaster”, “INSERT”, “Muammoli vaziyat”, “Sinkveyn”, “Blum kubigi”, “Blum romashkasi” kabi metodlar o’quvchilarning fikrlar xilma-xilligini qo’llab-quvvatlab, ularni erkin fikr bildirishga undaydi. Bunday metodlar orqali o’quvchilar nafaqat o’z fikrini ilgari suradilar, balki boshqalarning fikrini tinglash, taqqoslash va baholash ko’nikmalarini ham rivojlantiradilar. Ona tili darslarida kreativ tafakkurni rivojlantirish uchun qulay psixologik-pedagogik muhit yaratish ham muhim omillardan biridir. O’quvchilarning xato qilishdan qo’rqmasligi, o’z fikrini erkin ifoda etishi va ijodiy tashabbus ko’rsatishi uchun dars jarayonida qo’llab-quvvatlovchi hamda hamkorlikka asoslangan muhit zarur. O’qituvchining rag’batlantiruvchi munosabati va ochiq muloqoti kreativ tafakkurning shakllanishiga ijobiy ta’sir ko’rsatadi. Baholash jarayonida ham kreativ tafakkurni rivojlantirishga yo’naltirilgan yondashuv muhim hisoblanadi. Faqatgina to’g’ri javobni emas, balki o’quvchining fikrlash jarayoni, yangicha yondashuvi hamda original g’oyalarni e’tiborga olish ta’lim samaradorligini oshiradi. Bu esa o’quvchilarning ijodiy faolligini rag’batlantiradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot jarayonida ona tili darslarida matn ustida ishlash orqali o’quvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiluvchi didaktik materiallar tizimli ravishda to’plandi va saralandi. Didaktik materiallarni to’plashda o’quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mosligi, ta’lim maqsadlariga xizmat qilishi hamda kreativ fikrlashni rag’batlantirishi asosiy mezon sifatida belgilandi. Didaktik materiallar quyidagi yo’nalishlarda shakllantirildi:

- badiiy va ilmiy-ommabop matnlar – o’quvchilarning tasavvurini boyituvchi, fikrlashga undovchi, hayotiy va muammoli vaziyatlarni aks ettiruvchi matnlar tanlab olindi, ushbu matnlar o’quvchilarning tahlil qilish, taqqoslash hamda xulosa chiqarish ko’nikmalarini rivojlantirishga xizmat qildi;

- ijodiy topshiriqlar – matnni davom ettirish, matn asosida yangi va o'zgacha yakun tuzish, qahramonlarga tavsif berish, matn mazmuni asosida dialog yoki monolog yaratish kabi topshiriqlar ishlab chiqildi, ushbu topshiriqlar o'quvchilarning mustaqil va erkin fikrlashini rag'batlantirdi;
- muammoli savollar va vaziyatlar – matn mazmuni asosida “Agar... bo'lganda edi”, “Siz qahramon o'rnida bo'lsangiz, nima qilardingiz?” kabi savollar orqali o'quvchilarning kreativ yondashuvi shakllantirildi;
- interfaol metodlar asosidagi materiallar – “Sinkveyn”, “Klaster”, “Insert”, “B-B-B”, “Rolga kirish” kabi metodlar asosida tayyorlangan topshiriqlar dars jarayoniga tatbiq etildi.

Didaktik materiallarni to'plash va sinovdan o'tkazish jarayonida ularning samaradorligi amaliy mashg'ulotlar orqali tekshirildi, natijada o'quvchilarning matnni chuqur anglash, mustaqil fikr bildirish hamda ijodiy yondashuv ko'rsatkichlarida ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. O'quvchilarga quyidagi matnli topshiriqlar berildi:

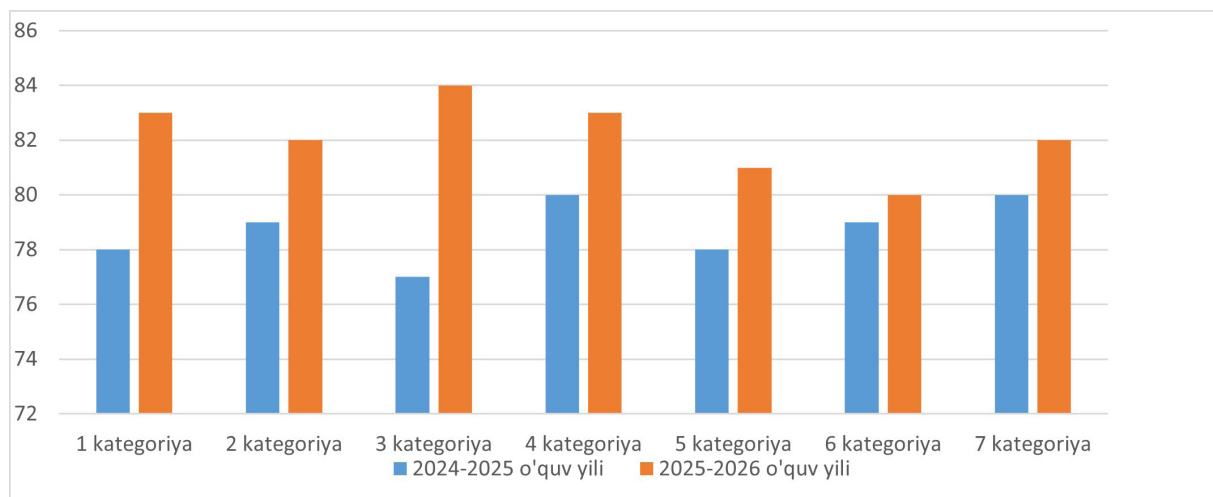
1. O'quvchilarga matnning boshi, ya'ni kirish qismi berilib, uning davomini yozish vazifasi qo'yildi. Topshiriq. Tabiatni asrash – har birimizning burchimiz. Tabiat bizning uyimizdir. Daraxtlar, o'simliklar, hayvonlar, qushlar va toza havo hayotimizning ajralmas qismidir. Ammo oxirgi yillarda inson faoliyati natijasida tabiatga katta zarar yetmoqda. O'rmonlarning kesilishi, daryolarning ifloslanishi hamda hayvonlarning yo'qolib ketishi bu muammolarning ayrimlaridir.
2. O'quvchilarga muayyan mavzuga oid tayanch so'z va iboralar tavsiya etildi hamda fikrlarini ular bilan mantiqiy aloqadorlikda shakllantirish talab qilindi. O'quvchilarda matn tuzish bilan bog'liq muayyan ma'lumot to'plangach, topshiriqni jamoaviy yoki individual bajarish vazifasi qo'yildi. Topshiriq. Muvaffaqiyatli bo'lish uchun mening uchta qoidam. Muvaffaqiyatga erishish, uchta asosiy qoidam, aniq maqsad qo'yish va reja tuzish, doimiy o'rganish va rivojlanish, ishonch va qat'iyat – bularning barchasi muvaffaqiyat qozonishimga yordam beradi, muvaffaqiyat kalitidir.
3. Keyingi topshiriqda matnning so'nggi, ya'ni xulosa qismi berildi. Bunda o'quvchi mavzuni ochib berishda kirish va asosiy qismlarni yozgan holda yaxlit matn yaratadi. Topshiriq. Do'st tanlash – muhim qaror.

Xulosa qilib aytganda, do'stlik ikki tomonlama munosabatdir. Faqatgina yaxshi do'st topishga intilmasdan, o'zingiz ham yaxshi do'st bo'lishga harakat qilishingiz kerak. Do'stingizga sadoqatli bo'ling, unga yordam bering hamda uning ishonchini qadrlang. Maktab o'quvchilari uchun matn tuzishda zamonaviy va ijodiy yondashuvni talab qiladigan mavzular ularning qiziqishlarini uyg'otadi, fikrlash doirasini kengaytiradi hamda ijodkorlikni rivojlantiradi. Ular: tabiat va atrof-muhit, texnologiya va kelajak, oila va jamiyat, ijodiy va fantastik yo'nalishlar, shaxsiy rivojlanish va motivatsiya, madaniyat va san'at, innovatsion g'oyalar kabi mavzulardir. Berilgan topshiriqlar bajarilgandan so'ng baholash mezonlari asosida baholash amalga oshirildi.

1-jadval: O'quvchilarni baholash mezonlari

Kategoriya	O'quvchilar bilimni baholash mezonlari
1-kategoriya	Mazmun va mavzuga mosligi
2-kategoriya	Matn tuzilishi va mantiqligi
3-kategoriya	Til birliklari uslubiyati
4-kategoriya	Grammatik to'g'rilik
5-kategoriya	Punktuatsiya va orfografiya
6-kategoriya	Ijodiylik
7-kategoriya	Husniyat

Ushbu jadval o'quvchilarning yozma ishlarini baholash mezonlarini ko'rsatadi. Unda matnning mazmuni, tuzilishi, til va grammatik to'g'riligi, ijodiylik hamda husnixati asosida baholash tizimi belgilangan. Tajriba-sinov ishlarini olib borish maqsadida o'rta ta'lim maktabining 8-“A” va 8-“B” sinflari tanlab olindi. Nazorat sinflarida o'qitish jarayoni an'anaviy metod asosida amalga oshirilgan bo'lsa, tajriba-sinov guruhlarida “Ona tili” fanini o'qitishda ijodiy topshiriqlardan foydalangan holda darslar tashkil etildi. Nazorat va tajriba-sinov guruhlarining tajriba boshida hamda tajriba oxirida olingan natijalari muntazam tahlil etib borildi va ular bir-biriga qiyoslanib, xulosa qilindi. Tajriba-sinov guruhida “Ona tili” fanini o'qitishda ikki bosqichda 2024-2025-o'quv yilida matnga asoslangan ijodiy topshiriqlardan foydalanishning samaradorligi nazariy asoslanib, amaliy jihatdan isbotlab berildi. Natijalarni quyidagi rasmda ko'rish mumkin.

1-rasm: O'quvchilarning matn bilan ishlash natijalari

Rasm natijalariga ko'ra, 2025-2026 o'quv yilida barcha 7 ta kategoriya bo'yicha ko'rsatkichlar oshgan. Eng sezilarli o'sish 3-kategoriya kuzatildi. Umuman, natijalar ijodiy yondashuv samaradorligini tasdiqlaydi. Tadqiqot jarayonida ona tili darslarida matn ustida ishlashning o'quvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilindi. Amaliy mashg'ulotlar davomida matnni tahlil qilish, mazmunini qayta ifodalash, muqobil yakun yaratish, savol tuzish, ijodiy davom ettirish kabi metodlardan foydalanildi. Ushbu usullar o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, tasavvur doirasining kengayishi hamda nutq faoliyatining faollashuviga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Tahlil natijalariga ko'ra, matn bilan ijodiy ishlashga jalb qilingan o'quvchilar oddiy savol-javoblarga nisbatan ko'proq mustaqil fikr bildirishga intildilar. Ayniqsa, matnga muqobil yakun topish, qahramonlar xarakterini o'zgartirib tasavvur qilish hamda voqealarga yangi nuqtai nazardan yondashish topshiriqlari o'quvchilarda kreativ fikrlash elementlarini kuchaytirgani kuzatildi.

Shuningdek, darslarda interfaol yondashuvlardan foydalanish o'quvchilarning darsdagi faolligi va qiziqishini oshirdi. Guruh va juftlikda olib borilgan matn tahlillari o'quvchilar orasida fikr almashish madaniyatini rivojlantirdi hamda kommunikativ kompetensiyaning shakllanishiga xizmat qildi. Tajriba davomida o'quvchilarning lug'at boyligi, erkin yozish ko'nikmalari va mantiqiy bog'langan fikr bildirish darajasi sezilarli darajada oshgani aniqlandi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, ona tili darslarida matn ustida tizimli va ijodiy ishlash o'quvchilarning nafaqat til kompetensiyasini, balki kreativ tafakkurini ham rivojlantiradi. Matn asosidagi ijodiy topshiriqlar orqali o'quvchilar yangi g'oyalar ilgari surish, muammoga noodatiy yechim topish hamda o'z fikrini erkin ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Demak, matn bilan ishlashni kreativ yondashuv asosida tashkil etish zamonaviy ta'lim jarayonida samarali pedagogik vosita hisoblanadi.

XULOSA

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ona tili darslarida matn ustida tizimli va maqsadli ishlash o'quvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita hisoblanadi. Tajriba-sinov jarayonida badiiy va ilmiy-ommabop matnlar, ijodiy topshiriqlar, muammoli savollar hamda interfaol metodlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning mustaqil fikrlash, mantiqiy bayon qilish va original g'oya ilgari surish ko'nikmalarini sezilarli darajada oshirdi. Nazorat va tajriba sinflari natijalarini qiyosiy tahlil qilish ijodiy yondashuv asosida olib borilgan darslarda o'quvchilarning matnni anglash darajasi, nutqiy faolligi va ijodkorlik ko'rsatkichlarida ijobiy o'sish kuzatilganini tasdiqladi. Shuningdek, matnni davom ettirish, muqobil yakun yaratish va tayanch so'zlar asosida matn tuzish kabi topshiriqlar o'quvchilarda kreativ fikrlash elementlarini shakllantirishga xizmat qildi. Demak, ona tili darslarida matn ustida ishlashni interfaol va ijodiy metodlar asosida tashkil etish o'quvchilarning til kompetensiyasi bilan bir qatorda ularning kreativ tafakkurini ham rivojlantirish imkonini beradi.

Tadqiqot jarayonida to'plangan materiallar tizimli ravishda tahlil qilinib, ularning kreativ tafakkurni rivojlantirish imkoniyatlari baholandi. Har bir matn asosida o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rag'batlantiruvchi savollar, muammoli vaziyatlar hamda ijodiy topshiriqlar ishlab chiqildi. Natijada dars jarayonida qo'llash mumkin bo'lgan didaktik materiallar banki shakllantirildi. Shu bilan birga, didaktik materiallarni tanlashda ularning o'quvchilarni faollikka undashi, nutqiy faoliyatni rivojlantirishi hamda ijodiy fikr bildirishga imkon yaratishi asosiy mezon sifatida belgilandi. Bunday yondashuv matn ustida ishlash jarayonini faqat reproduktiv emas, balki ijodiy faoliyatga aylantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining 23.09.2020-yildagi O'RQ-637-son "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni <https://lex.uz/uz/docs/-6008663>
2. Azzam, A. (2009). Why Creativity Now? Educational Leadership, 67(1), 22–26.
3. Amabile, T. M. (1989). Growing Up Creative: Nurturing a Lifetime of Creativity. Buffalo, NY: Creative Education Foundation.
4. Bruner, J. (1986). Actual Minds, Possible Worlds. Cambridge, MA: Harvard University Press.
5. Calkins, L. (1994). The Art of Teaching Writing. Portsmouth, NH: Heinemann.
6. Elbow, P. (1998). Writing Without Teachers. New York: Oxford University Press.
7. Gardner, H. (1993). Creating Minds. New York: Basic Books.
8. Guilford, J. P. (1950). Creativity. American Psychologist, 5(9), 444–454.
9. Piaget, J. (1972). The Psychology of the Child. New York: Basic Books.
10. Robinson, K. (2011). Out of Our Minds: Learning to Be Creative. Oxford: Capstone Publishing.
11. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
12. Rahimboyeva, D. Q. (2023). Ona tili ta'limida matn ustida ishlashning didaktik tamoyillari. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar.
13. Ortiqova, N. E. (2024). Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirish usullari. Tadqiqotlar.uz.
14. Bakayeva, R. I. (2023). Ona tili darslarida matn ustida ishlash orqali funksional savodxonlik va ijodiy fikrlashni rivojlantirish. Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar.
15. Buranova, Sh. M., O'rinboyeva, G. (2025). Ona tili darslarida matn ustida ishlash imkoniyatlari (8-sinf ona tili darslarida). – B. 171–172.
16. Yulbarsov, O., Yakubova, M., Ibragimov, B., Nurimov, G., Bobokhujaeva, L., Ganijonova, N. (2025, June). Medical Terminology Extraction Using Hybrid Approach for Uzbek Texts. In 2025 IEEE 26th International Conference of Young Professionals in Electron Devices and Materials (EDM) (pp. 2230–2234). IEEE.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №3(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.